

DOI 10.36074/logos-20.09.2024.040

НАГЛЯДОВИЙ КАПІТАЛІЗМ І ЙОГО ВОРОГИ

Панасюк Марія Олександрівна¹

1. ННІ СГМ, Кафедра філософії та культурного менеджменту
Національний університет «Острозька академія», УКРАЇНА
ORCID ID: 0000-0002-5353-3922

Вступ. Поняття наглядового капіталізму набуло особливого значення у сучасному світі, де технології, соціальні мережі та державна політика все більше впливають на особисте життя людей. Це явище розвивається в контексті нагляду, контролю та маніпуляцій, які проникають у всі аспекти нашого життя, викликаючи глибокі етичні та соціальні питання. Повертаючись до фундаментальних ідей Мішеля Фуко [8] та сучасних філософів, таких як Джорджо Агамбен [3–4] і Шошана Зубофф [22], ми можемо глибше зрозуміти сутність наглядового капіталізму та виклики, які він ставить перед сучасним суспільством.

Історичні витоки: від Фуко [8] до Агамбена [3–4]. Мішель Фуко [8] в своїй праці «Наглядати і карати» (1975) проаналізував, як нагляд стає ключовим інструментом влади [8]. Він показав, що нагляд є не просто способом контролю, але й механізмом формування суспільних норм та дисципліни. Фуко наголошував на ролі інститутів, таких як тюрми, школи та лікарні, у впровадженні дисциплінарного нагляду, який пронизує суспільство [8]. Цей підхід дозволяє зрозуміти, як сучасні технології, зокрема соціальні мережі та великі дані, перетворюються на інструменти нагляду та контролю.

Джорджо Агамбен [3–4] розширив ідеї Фуко [8], додавши до них концепцію «стану виключення» [3], яка відображає сучасну реальність постійного надзвичайного стану. Агамбен звернув увагу на те, як після терактів 11 вересня 2001 року [3] та під час пандемії COVID-19 [4] держави стали використовувати нагляд як засіб контролю та управління населенням. Він критикує сек'юритизацію суспільства, яка виправдовує обмеження прав і свобод у ім'я безпеки [3–4], і показує, як цей процес може призвести до цифрового концтабору.

Наглядовий капіталізм: концепція Шошани Зубофф [22]. Шошана Зубофф у своїй праці «Епоха наглядового капіталізму» (2019) описує, як

SECTION 15.

PHILOSOPHIE ET SCIENCE POLITIQUE

корпорації використовують дані користувачів для прогнозування та впливу на поведінку людей [22]. Вона показує, як великі технологічні компанії, такі як Google і Facebook, збирають і аналізують величезні обсяги даних, щоб створювати профілі користувачів і продавати цю інформацію рекламодавцям [22]. Це призводить до формування нової економічної моделі, де дані стають основним ресурсом, а користувачі — об'єктом комерційного нагляду.

Зубофф підкреслює, що наглядовий капіталізм має глибокі наслідки для демократії та особистої свободи [22]. Він підриває основи приватності та автономії, перетворюючи людей на пасивних спостерігачів, чия поведінка контролюється і маніпулюється в інтересах корпорацій. Вона також звертає увагу на те, як уряди використовують технології нагляду для контролю над суспільством [22], створюючи цифровий концтабір.

Наглядовий капіталізм у сучасному світі: приклади та виклики. Одним із найяскравіших прикладів наглядового капіталізму є китайська система соціального кредиту, описана в книзі Джеффри Кейна «Держава суворого режиму: Всередині китайської цифрової антиутопії» [5]. Ця система використовує дані з соціальних мереж, камер спостереження та інших джерел для оцінки поведінки громадян і визначення їхніх соціальних рейтингів [5]. Такі практики викликають занепокоєння щодо того, як держави можуть використовувати технології для обмеження прав і свобод своїх громадян.

Варто зазначити, що наглядовий капіталізм не обмежується лише авторитарними режимами, зокрема в контексті Китаю — як геополітичного конкурента США і претендента на власний статус у двополюсному світі, що підриває західну культуру експансію та гегемонію.

У самих Європі та США також спостерігається зростання контролю над інформаційними платформами. Наприклад, у США китайський додаток TikTok був заборонений через побоювання щодо національної безпеки, що викликало дискусії про політичну цензуру та свободу слова [17]. Затримання Павла Дурова, засновника Telegram, у Франції лише підкреслює напруженість навколо питання свободи слова та контролю над цифровими платформами.

Схвалення сенатом США законопроєкту про заборону або продаж TikTok [17]. Законопроєкт, прийнятий верхньою палатою Конгресу США, зобов'язує китайського власника TikTok передати соціальну мережу іншому власнику. 23 квітня 2024 року Сенат США ухвалив законопроєкт [17], який вимагає від китайської компанії ByteDance, що володіє TikTok, передати додаток іншій компанії. Китайській стороні пропонується продати TikTok компанії, яка не підпадає під юрисдикцію КНР [17]. Якщо цього не станеться протягом року, додаток може бути заборонено на території США. За два дні до

того цей законопроект вже отримав схвалення в нижній палаті Конгресу США [17].

Можлива заборона TikTok викликана занепокоєнням щодо національної безпеки США. Критики в країні звинувачують соцмережу у зв'язках з урядом Китаю та незаконному використанні особистих даних користувачів [17]. Керівництво TikTok спростовує ці звинувачення. У США соцмережею користуються 170 мільйонів людей, що складає приблизно половину населення країни. Голова комітету з розвідки Сенату США Марк Уорнер запевняє, що соціальна мережа зможе продовжувати свою діяльність на території США лише під управлінням нових власників, якими можуть стати представники США, Великобританії, Канади, Бразилії або Франції [17].

46-й президент США Джо Байден вже висловив готовність підписати цей закон. Власники TikTok планують оскаржити закон у суді, посилаючись на порушення Першої поправки до Конституції США, стверджуючи, що заборона TikTok позбавить американців доступу до платформи для вільного вираження своїх думок [17].

Розслідування Єврокомісії щодо TikTok Lite. 22 квітня цього ж року Єврокомісія [6] офіційно розпочала розслідування додатка TikTok Lite через підозру в порушенні Закону про цифрові послуги (DSA). В ЄК вважають, що деякі функції додатка можуть спричиняти залежність у користувачів, особливо у дітей [6]. Компанія мала надати відповідь на ці претензії до 24 квітня. Якщо відповідь не буде задовільною, додаток може бути заблоковано в ЄС вже наступного дня [6].

TikTok Lite — спрощена версія соцмережі TikTok, яка використовує менше особистих даних та займає менше місця на мобільних пристроях. На початку квітня 2024 року додаток був запущений у Франції та Іспанії. Однією з його функцій є система грошових винагород за виконання різних завдань, кількість переглядів відео та регулярне відвідування платформи. Європейська комісія вважає, що така система може призводити до надмірного часу, проведеного в додатку, і розвитку залежності, називаючи її «токсичною та такою, що викликає звикання» [6]. Або, простіше кажучи, TikTok Lite так само належить не дружньому для ЄС режиму КНР.

Закриття TikTok Lite для Єврозони — під егідою порушення закону DSA [7]. Компанія ByteDance, власник сервісу TikTok, оголосила [7] про рішення відмовитися від програми винагород для користувачів спрощеної (Lite) версії додатка в країнах Європейського союзу (ЄС) [7]. Цей крок зроблений для того, щоб відповідати вимогам Європейської комісії в рамках Закону про цифрові послуги (Digital Services Act, DSA) [7], що набрав чинності в серпні минулого року, про згубний вплив якого ми писали у інших наших

SECTION 15.

PHILOSOPHIE ET SCIENCE POLITIQUE

публікаціях [2].

ЄС фактично змусив ByteDance прийняти це рішення, щоб компанія могла продовжувати працювати на європейському ринку [7]. Європейська комісія заявила, що TikTok повинна припинити програму винагород у ЄС та не запускати подібні програми, які можуть обійти це рішення [7]. Порушення цих зобов'язань буде вважатися порушенням DSA і може призвести до значних штрафів.

Крім того, триває розслідування можливого порушення TikTok правил онлайн-контенту, спрямованих на захист дітей і забезпечення прозорості реклами [7]. Це розслідування, розпочате в лютому, може спричинити серйозні штрафи для платформи [7]. Майбутнє TikTok в ЄС залишається невизначеним до завершення поточних розслідувань, і можливі штрафи можуть суттєво вплинути на політику компанії та її стратегію в регіоні.

Затримання Павла Дурова у Франції [11; 13; 18]. Засновника месенджера Telegram Павла Дурова затримали у паризькому аеропорту Ле Бурже 24 серпня 2024 року, коли він виходив з приватного джета. Дурову, який є громадянином Франції, можуть бути висунуті обвинувачення у ряді серйозних злочинів, пов'язаних із діяльністю через Telegram. Серед можливих обвинувачень — тероризм, незаконний обіг наркотиків, шахрайство і контент, що стосується педофілії [11; 13; 18]. Французькі органи підготували обвинувальний акт, і Дурову загрожує до 20 років позбавлення волі за відмову співпрацювати з французькими спецслужбами. Він має постати перед французьким судом вже 25 серпня [11; 13; 18].

Йдеться про політичні мотиви влади Франції в затриманні Дурова, який уособлює свободу ЗМІ та європейські цінності, які у Франції переживають інституційну кризу. Про бажання Заходу «підкорити» Telegram і зробити його контрольованим. Аналогічні прагнення західних еліт проявляються і щодо таких платформ, як YouTube і Facebook (належить корпорації Meta), з яких усі незручні, антиліберальні, критичні чи полемічні матеріали просто жорстко видаляються на етапі модерації.

Радять приготуватися і для американського бізнесмена, засновника Tesla і Space X, власника соцмережі X Ілона Маска. Хоча йому вже надходили — якщо не погрози, то недвозначні натяки про європейську цензуру, про що ми писали в попередніх статтях [2]. Європейська комісія зажадала від Маска цензурувати «дезінформацію» під час інтерв'ю з Трампом [2]. Єврокомісар з питань внутрішнього ринку Тьєррі Бретон закликав власника X забезпечити на платформі свободу слова і «вжити заходів щодо пом'якшення наслідків шкідливого контенту» [2]. За словами Бретона, під час прямих трансляцій Ілон Маск має дотримуватися вже згаданого закону Євросоюзу «Про цифрові

послуги» (Digital Services Act, DSA), що порушує Хартію ЄС про основні права людини [2].

Політичний контекст і медіа-реакція. Затримання Дурова стало черговим етапом у глобальних політичних і медіа-конфліктах. Раніше колишній президент США Дональд Трамп був заблокований у Twitter (тепер X) до його покупки Ілоном Маском. Трамп став мішенню критики з боку ліберальних медіа, які вказали на нього як на основну загрозу для демократії. Це призвело до замаху на Трампа, що також стало важливим моментом у цій історії.

Кендейс Овенс була звільнена з консервативної мережі Daily Wire через її критичні висловлювання щодо політики сіонізму і залежності між США та Ізраїлем, а також через її пропалестинську позицію щодо Ізраїльсько-Палестинської війни [1]. Такер Карлсон, колишній ведучий Fox News, щоразу піддавався нищівній критиці [1] після інтерв'ю з Віктором Орбаном, Володимиром Путіним і самим Дуровим. Обидва випадки звільнень право-консервативних журналістів підкреслюють зростання політичного тиску і цензури, з якими стикаються медійні фігури [1].

Позиція Ілона Маска [14–15] і Такера Карлсона [19–20]. Ілон Маск [14–15] і Такер Карлсон [19–20] публічно підтримали затриманого Дурова. Маск опублікував фрагмент інтерв'ю [19] Дурова, в якому той розмірковує про свободу слова, з хештегом #FreePavel [14] на своїй сторінці в соцмережі X, і висловив побоювання, що в Європі в 2030 році можуть почати карати людей за лайки мемів [15]. Маск створив декілька твітів про несанкціонований арешт Дурова, де наголошує, що Європа рухається до тотальної цензури, що є для нього «чудовою рекламою для Першої поправки до Конституції США» [14–15].

Американський журналіст Такер Карлсон, реагуючи на затримання у Франції засновника месенджера Telegram Павла Дурова, заявив, що бізнесмена утримує «західна країна, союзник адміністрації президента США Джо Байдена й активний член НАТО» [20].

Їхня зустріч відбулася в офісі Дурова в Дубаї. Під час інтерв'ю [19] Дуров відкрито висловив свої погляди на безпеку інтернет-платформ, розроблених у США. Бізнесмен заявив, що не довіряє їхній надійності, оскільки, на його думку, в Америці стеження і шпигунство виправдовуються міркуваннями безпеки [19]. Крім того, співзасновник Telegram відзначив надмірну увагу, яку, за його словами, приділяють йому ФБР та інші американські спецслужби. Це інтерв'ю [19], опубліковане за кілька місяців до затримання Дурова у Франції, дало додаткове підґрунтя для інтерпретацій і припущень щодо можливих причин переслідування бізнесмена.

Карлсон також заявив [20], що затримання Дурова є попередженням для

SECTION 15.

PHILOSOPHIE ET SCIENCE POLITIQUE

всіх власників онлайн-платформ, які не хочуть цензурувати правду: «Павло Дуров сьогодні вночі буде сидіти у французькій в'язниці, це живе попередження для будь-якого власника платформи, який відмовляється цензурувати правду за наказом урядів і розвідок. Темрява швидко опускається на колишній вільний світ» [20].

Реакція з боку європейських медіа та політиків. Французька газета Le Figaro [12] вирішила нагадати, що Павло Дуров відмовився виконувати вимоги російського уряду закрити опозиційні спільноти у «ВКонтакте» у 2014 році [21] і переїхав до Франції, де став громадянином у 2021 році. Le Figaro, зокрема, називає Telegram «віртуальним полем бою для офіційних осіб пострадянських країн» [12]. За словами Павла Дурова, потім він спробував відкрити компанію в Берліні, Лондоні, Сінгапурі та Сан-Франциско, після чого 2017 року зупинив свій вибір на Дубаї, де він високо оцінив умови ведення бізнесу і «нейтралітет» [12]. Le Figaro нагадує і про те, що Дуров неодноразово звинувачував Apple і Google у цензурі та обмеженні свободи слова [12].

Business Insider [18] вказав, що затримання Дурова відбулося на фоні зростаючого міжнародного тиску на соцмережі з метою посилення контролю над контентом: «Європейський союз, ключовим членом якого є Франція, нещодавно ввів у дію закон про цифрові послуги [2], який вимагає від великих технологічних компаній суворої модерації нелегального контенту на своїх платформах, інакше їм загрожують великі штрафи» [18]. Business Insider вважає, що Telegram зіткнувся з пильною увагою з боку ЄС, оскільки кількість європейців, які користуються месенджером, зросла до 41 мільйона [18]. Йому вторує і Reuters [13]: «Зростаюча популярність Telegram викликала пильну увагу з боку кількох країн Європи, включно з Францією, у зв'язку з проблемами безпеки і витоком даних» [13].

Свобода слова та право на висловлювання. Серед публічних спікерів, які відреагували на Заході, як йдеться у ЗМІ, «здебільшого прихильники Дональда Трампа і ті люди, які й раніше критикували порушення свободи слова в США або Євросоюзі» [16]. Зокрема, экс-глава МЗС Австрії Карін Кнайсль заявила, що звинувачення проти Дурова «просто божевільні» [16]. Конгресмен США Марджорі Тейлор-Грін також зауважила, що «свобода слова піддається нападам по всьому світу» [16] та задалася питанням, «чому погляди і висловлювання людей становлять таку загрозу?» [16]. Так вона відкоментувала публікацію Такера Карлсона [20] про затримання Дурова. Тейлор-Грін вважає, що «необхідно хоробро врегулювати розбіжності в публічному просторі» [16] і закликала Ілона Маска уникати поїздки до Європи через небезпеку затримання [16].

Марджорі Тейлор-Грін внесена українськими журналістами-

розслідувачами до списку небажаних республіканців, які не підтримують Україну. Як той же Трамп, Маск і Кендейс Овенс, про що ми писали раніше [1].

Коментарі та реакції з боку авторитетів цифрової сфери. Кім Дотком (Кім Шмітц), засновник файлообмінників Megaupload і Mega, звинуватив французьку владу у наступі на свободу слова [16]. Він написав, що «західні спецслужби хочуть отримати доступ до особистих повідомлень Telegram» [16].

Засновник криптовалюти Ethereum та канадсько-російський програміст Віталій Бутерін [16] висловив занепокоєння з приводу того, що затримання Дурова може погіршити ситуацію з свободою програмного забезпечення та комунікацій в Європі. Він написав у соцмережах: «Однак (з огляду на наявну на даний момент інформацію: його звинувачують, мабуть, просто в тому, що він «не модерує» і не розкриває дані користувачів), це має дуже поганий і тривожний вигляд для майбутнього свободи програмного забезпечення і комунікацій у Європі» [16].

Критика «абсолютистів свободи слова MAGA» [10]. Доктор філософії Пекка Каліоніємі, спеціаліст з взаємодії людини і комп'ютерних систем, упевнено заявляє [10], що Ілон Маск і Такер Карлсон (яких він відносить до прихильників блоку «абсолютистів свободи слова» [10]) використовують арешт Павла Дурова, щоб звинуватити американських демократів: «Запам'ятайте мої слова: буде сильне осудження арешту генерального директора (CEO) Telegram Павла Дурова від лицемірного блоку «абсолютистів свободи слова» [10] з США. Люди на кшталт Рассела Бренда, Такера Карлсона і Ілона Маска скористаються цією ситуацією, щоб звинуватити американських демократів і похвалити MAGA» [10].

До цього Каліоніємі вже відзначився, назвавши Маска «ватником» [9] та додавши його у свій список. На сайті «Української Правди» [9] доктор Каліоніємі представлений як «засновник проєкту в Твіттері Vatnik Soup, спрямованого на виявлення так званих супер-розповсюджувачів російської пропаганди на Заході» [9].

Український контекст. Для довідки, як повідомляла Українська Правда [21]: ФСБ вимагала від «ВКонтакте» інформацію про організаторів груп Євромайдану [21].

Засновник російської соціальної мережі «ВКонтакте» Павло Дуров публічно повідомляв, що Федеральна служба безпеки Росії вимагала від його компанії надати особисті дані організаторів груп Євромайдану: «13 грудня 2013 року ФСБ вимагала від нас надати особисті дані організаторів груп Євромайдану. Нашою відповіддю був і залишається категоричний відмова — юрисдикція Росії не поширюється на українських користувачів «ВКонтакте» [21]; «Надання особистих даних українців російській владі було б не лише

SECTION 15.

PHILOSOPHIE ET SCIENCE POLITIQUE

порушенням закону, але й зрадою всіх тих мільйонів жителів України, які нам довіряли» [21]; «Я змушений був пожертвувати багатьма речами, включаючи мою частку у «ВКонтакте». Але я не шкодую — захист особистих даних людей того вартий і навіть більше. З грудня 2013 року я не маю власності, але у мене залишилось щось більш важливе — чиста совість та ідеали, які я готовий захищати» [21].

Згідно з законом «Про медіа», Національна рада з питань телебачення та радіомовлення має право звертатися до адміністраторів соціальних мереж і месенджерів з вимогою видалити певний контент. У деяких випадках Telegram йшов назустріч проханням урядів, але конкретна комунікація саме з Telegram для України є найбільш складною [11].

Наразі тривають обговорення щодо можливості повної заборони або часткового обмеження роботи Telegram [11].

Висновок. Наглядний капіталізм становить серйозну загрозу для демократії та особистої свободи. Він базується на використанні технологій для масового збору даних та контролю за поведінкою людей, що може призвести до створення цифрового концтабору, де приватність та автономія стають ілюзією. Водночас, критика цього явища викликає протистояння між різними політичними та соціальними групами, що ускладнює пошук рішень.

Філософи, такі як Фуко [8] та Агамбен [3–4], а також сучасні дослідники, як от Шошана Зубофф [22], пропонують важливі інструменти для розуміння природи наглядового капіталізму та його наслідків. Однак боротьба з цим явищем вимагає не лише критики, але й активних дій з боку громадянського суспільства, щоб захистити права та свободи в цифрову епоху. Агамбен опинився в немилості серед ліберальних критиків і вийшов з мейнстріму. Звідтоді його активно критикують за те, що він виступає проти США і її політики контролю інформації щодо потенційної загрози епідемії COVID-19 [4]. Це був не перший, але значний сигнал тривоги щодо того, як влада прагне регулювати і контролювати медіа для розповсюдження своїх нарративів.

Затримання Павла Дурова, власника кросплатформної системи миттєвого обміну повідомленнями Telegram, стало важливою подією, що викликала широку реакцію в міжнародній спільноті. Політики, медійні фігури і правозахисники по-різному оцінюють це затримання, вказуючи на потенційні наслідки для свободи слова та глобальної політики в цифровій сфері.

У квітні цього року (2024) Павло Дуров дав інтерв'ю [19] американському журналісту Такеру Карлсону, колишньому ведучому Fox News. Засновник Telegram пояснив, чому він покинув Росію у 2014 році. Дуров критикує американські технологічні гіганти, вважаючи Apple і Google не тільки конкурентами, але й серйозними загрозами для свободи слова [19]. «Ці

платформи здатні цензурувати все, що ви можете прочитати, і всю інформацію, до якої ви можете дістатися через свій смартфон» [19], — зазначив він у своєму інтерв'ю [19].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Панасюк, М. (2024). Консервативний Ентертейнмент: Як Відомі Американські Медіафігури Поєднують Політику І Шоу На Youtube. In Collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference (с. 65-67), August 9, 2024. Riga, Republic of Latvia: International Center of Scientific Research.
- [2] Панасюк, М. (2024). Медіа і Академічний Істеблішмент: Проблема Вепонізації Ліберальної Політики Ідентичності в США [Manuscript in preparation]. In Grail of Science (Issue No. 43). Presented at the VIII International Scientific and Practical Conference "An Integrated Approach to Science Modernization: Methods, Models and Multidisciplinarity," September 6, 2024. Vinnytsia, Ukraine - Vienna, Austria.
- [3] Agamben, G. (1998). Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life (D. Heller-Roazen, Trans.). Stanford, CA: Stanford University Press. (Original work published 1995).
- [4] Agamben, G. (2021). Where Are We Now?: The Epidemic as Politics (V. Dani, Trans.). Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- [5] Cain, G. (2021). The Perfect Police State. An Undercover Odyssey into China's Terrifying Surveillance Dystopia. New York: PublicAffairs.
- [6] European Commission. (2024, April 22). Commission Opens Proceedings Against TikTok Under the DSA Regarding the Launch of TikTok Lite in France and Spain, and Communicates Its Intention to Suspend The Reward Programme in The EU. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_24_2227.
- [7] European Commission. (2024, August 5). TikTok Commits to Permanently Withdraw TikTok Lite Rewards Programme from the EU to Comply with The Digital Services Act. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_24_4161.
- [8] Foucault, M. (1977). Discipline and Punish: The Birth of the Prison (A. Sheridan, Trans.). New York: Pantheon Books. (Original work published 1975).
- [9] Frolova, A. (2023, November 1). Pekka Kallioniemi: Elon Musk Can Be Classified as a "Vatnik". Ukrainska Pravda. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/eng/podcasts/6319dfdc6cc5b/2023/11/1/7426738/>.
- [10] Kallioniemi, P. [@P_Kallioniemi]. (2024, August 25). [Tweet]. X. Retrieved from https://x.com/P_Kallioniemi/status/1827597651463803113.
- [11] Khomenko, Y. (2024, August 25). Арешт Засновника Telegram у Парижі. Хто Такий Павло Дуров і в Чому Його Звинувачують. Glavcom. Retrieved from <https://glavcom.ua/world/world-politics/aresht-zasnovnika-telegram-u-parizhi-khto-takij-pavlo-durov-i-v-chomu-joho-zvinuvachujut-1017122.html>.
- [12] Le Figaro. (2024, August 25). Cinq Choses à Savoir sur Pavel Durov, Le Mystérieux PDG de L'application de la Messagerie Telegram. Retrieved from <https://www.lefigaro.fr/faits-divers/cinq-choses-a-savoir-sur-pavel-durov-le-mysterieux-pdg-de-l-application-de-la-messagerie-telegram-20240825>.
- [13] Melander, I., & Faulconbridge, G. (2024, August 25). Telegram Messaging App CEO Durov Arrested in France. Reuters. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/europe/telegram-messaging-app-ceo-pavel-durov-arrested-france-tf1-tv-says-2024-08-24/>.

SECTION 15.

PHILOSOPHIE ET SCIENCE POLITIQUE

- [14] Musk, E. [@elonmusk]. (2024, August 25). #FreePavel [Tweet]. X. Retrieved from <https://x.com/elonmusk/status/1827572720936030703>.
- [15] Musk, E. [@elonmusk]. (2024, August 25). POV: It's 2030 in Europe and You're Being Executed for Liking a Meme [Tweet]. X. Retrieved from <https://x.com/elonmusk/status/1827484648454418881>.
- [16] News Pravda. (2024, August 25). "Elon Musk, Don't Come to Europe." What is Said and Written in the West About the Arrest of Pavel Durov. Retrieved from <https://newspravda.com/world/2024/08/25/706094.html>.
- [17] Paul, K. (2024, April 24). Senate Passes Bill Banning TikTok if Parent Company Does Not Sell It. The Guardian. Retrieved from <https://www.theguardian.com/technology/2024/apr/23/senate-passes-bill-banning-tiktok-will-parent-company-sell>.
- [18] Tangelakis-Lippert, K., & Balevic, K. (2024, August 25). Telegram CEO Pavel Durov Arrested at French Airport. Business Insider. Retrieved from <https://www.businessinsider.com/telegram-ceo-pavel-durov-arrested-french-airport-2024-8>.
- [19] Tucker Carlson Network. (2024, April 17). The Tucker Carlson Interview: Pavel Durov. [Video]. Retrieved from <https://tuckercarlson.com/the-tucker-carlson-interview-pavel-durov>.
- [20] Tucker Carlson Network. (2024, August 26). [Telegram post]. Telegram. Retrieved from <https://t.me/TuckerCarlsonNetwork/49>.
- [21] Ukrainska Pravda. (2014, April 16). FSB Demanded Information From "VKontakte" About the Organizers of Euromaidan Groups. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2014/04/16/7022728/>.
- [22] Zuboff, S. (2019). The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. New York: PublicAffairs.